

Homilie

bij gelegenheid van de uitvaart van

Johannes Gerardus Maria kardinaal Willebrands

Utrecht, 8 augustus 2006

Geliefde broeders en zusters,

"Genade en vrede voor u vanwege God onze Vader en de Heer Jezus Christus!"¹

In het Evangelie zegt Jezus tot ons: "Ik ben de goede herder. De goede herder geeft zijn leven voor zijn schapen ... Ik ken de mijnen en de mijnen kennen mij ... En het zal worden: één kudde, één herder" (Joh 10,11-18).

Dierbare broeders en zusters,*

"Ik ben de goede herder. De goede herder geeft zijn leven voor zijn schapen ... Ik ken de mijnen en de mijnen kennen Mij ... En het zal worden: één kudde, één herder (Joh 10,11-18).

1. Met deze aanhef begon de apostel Paulus zijn brieven aan de christelijke gemeenten (vgl. Rom 1,7).

* Kardinaal Kasper sprak de eerste zinnen van zijn homilie uit in het Nederlands. De rest van de preek, waarbij hij die zinnen eerst herhaalde, klonk in het Engels.

Dierbare broeders en zusters, deze woorden van Jezus Christus over Zichzelf als Goede Herder waren Johannes kardinaal Willebrands bijzonder dierbaar, zoals het gehele Evangelie volgens Johannes overigens. Een afbeelding van Jezus als de Goede Herder sierde het bidprentje bij zijn bisschopswijding in 1964; het was een vroege afbeelding van de Goede Herder uit de catacomben in Rome. Hij gebruikte hetzelfde beeld van de Goede Herder vijftienvintig jaar later voor het

bidprentje bij zijn zilveren bisschopsjubileum. Aan de afbeelding van de Goede Herder voegde hij als motto toe: "Fient unus grex unus pastor", "En het zal worden: één kudde, één herder" (Joh 10,16).

Zou er een afbeelding of woord uit de heilige Schrift kunnen zijn dat meer passend is voor deze viering van vandaag? Geroepen door de Goede Herder van het Evangelie en in Zijn voetstappen, heeft kardinaal Willebrands de Kerk van Jezus Christus gediend. Hij hoedde over de kudde van de Heer, kende iedereen bij naam en zorgde voor de mensen met wie hij in contact kwam, hij leidde hen met wijsheid en naastenliefde. Vrijwel zijn gehele leven stond in het teken van het streven naar christelijke eenheid en daarmee heeft hij er ook aan gewerkt dat er

één kudde zou zijn, één herder. Vandaag nemen wij afscheid van een goede herder, in wie wij de liefdevolle zorg van God voor Zijn gehele kudde hebben herkend.

Onze dankbaarheid gaat uit naar de drie-e-nige God, die ons in Johannes Willebrands zo'n uitzonderlijk geestelijk vader, broeder en vriend heeft gegeven. Hij was één van de getuigen van onze recente geschiedenis. Wij wijden hem nu toe aan de barmhartige liefde van God. Moge Hij hem ontvangen in de zegeningen van het eeuwig leven en in het glorievolle gezelschap van de heiligen van het licht.

Dierbare broeders en zusters, het leven van kardinaal Willebrands stond allereerst in relatie tot de Kerk in Nederland. Hij groeide op in een gezin en een gemeenschap die diep getekend waren door het katholieke geloof en leven, dat destijds zo bloeide in dit land. Dankzij zijn achtergrond en opvoeding droeg hij in zichzelf een opmerkelijke combinatie van diep geloof en pragmatisch realisme, van intellectuele capaciteiten en pastorale zorg, van verbondenheid met de lokale en de universele Kerk, van trouw aan traditie en openheid voor nieuwe inzichten en benaderingen. Deze combinatie van gaven maakte hem een uitzonderlijk mens en een gewaardeerd kerkleider.

Zijn al vroege belangstelling voor het leven en de geschriften van John Henry Newman – in een tijd dat de studie naar Newman nog in de kinderschoenen stond – was veelbetekenend voor zijn eigen geestelijke en intellectuele reis. In kardinaal Newman vond hij een leermeester in leven en denken, wiens voorbeeld hij wilde navolgen. Toen hij priester was, konden velen de vruchten plukken van zijn inzet voor de vorming van jonge cle-

rici, door het geven van college maar vooral door zijn geestelijke begeleiding.

In 1975 verzocht paus Paulus VI kardinaal Willebrands om de nieuwe aartsbisdom van Utrecht te worden. Hij heeft deze verantwoordelijkheid aanvaard, in de wetenschap dat het niet eenvoudig zou zijn om de zorg voor een lokale Kerk te combineren met zijn veeleisende oecumenische taken in Rome. Met wijsheid, zachtmoedigheid en geduld gaf hij leiding aan het aartsbisdom Utrecht en aan de Nederlandse Bisschoppenconferentie.

Door en door bekend met de leer van het Tweede Vaticaans Concilie, heeft hij zich toegewijd aan pastorale zorg die diep was geworteld in het Evangelie van Jezus Christus, terwijl hij tegelijkertijd zocht naar passende wegen om de vele uitdagingen van de moderne samenleving tegemoet te treden. Naar het voorbeeld van de Goede Herder was het zijn eerste en belangrijkste verlangen om een dienaar van de gemeenschap te zijn, waarbij hij de eensgezindheid en de samenwerking onder de gelovigen stimuleerde, in een geest van wederzijds begrip en gedeeld geloofsengagement. Daarbij bleef hij trouw aan zijn motto als bisschop: 'Veritatem facientem in Caritate', getuigenis en uitleg geven van de waarheid van het Evangelie langs de weg van vriendschap en liefde.

Toen hij in 1983 naar Rome terugkeerde om zich volledig toe te leggen op zijn oecumenische verantwoordelijkheden, was het aartsbisdom Utrecht dankbaar voor deze menselijke en fijngevoelige pastor. Velen hadden in hem het voorbeeld van Jezus herkend en gewaardeerd: "Ik ben de goede herder. Ik ken de mijnen en de mijnen kennen Mij" (Joh 10,14).

Dierbare broeders en zuster, het Evangelie volgens Johannes vervolgt: “En het zal worden: één kudde, één herder” (Joh 10,16). Deze woorden – tezamen met het gebed van Jezus aan de vooravond van Zijn lijden en dood, “Opdat zij allen één mogen zijn zoals Gij, Vader, in Mij en Ik in U: dat ook zij in Ons mogen zijn opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt” (Joh 17,21) – moeten een bijzondere echo hebben gevonden in het hart en hoofd van Johannes Willebrands. In gemeenschap met het gebed van Jezus, wijdde hij het grootste deel van zijn leven aan het streven naar christelijke eenheid en werd hij één van de eerste bouwmeesters van de katholieke deelname aan de oecumenische beweging.

Aangemoedigd door de initiatieven die in dit land tot stand kwamen, zoals de oprichting van de Wereldraad van Kerken in 1948, legde hij zich toe op het bouwen van nieuwe wegen voor dialoog en begrip tussen christenen van verschillende tradities, eerst landelijk en later ook internationaal. Vooral tijdens en na het Tweede Vaticaans Concilie kwam zijn oecumenische roeping en betrokkenheid tot volle wasdom.

Als secretaris en later president van de Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen stond hij volledig ten dienste van de genade van God die gemeenschap tot stand brengt. Zijn oecumenisch leiderschap kreeg gestalte door een efficiënte organisatie, hoewel het vooral zijn persoonlijke voorbeeld en getuigenis waren die het echte verschil maakten. Volledig overtuigd dat “al wat de genade van de heilige Geest in onze gescheiden broeders tot stand brengt ook kan bijdragen tot stichting van onszelf” (Decreet van het Tweede Vaticaans Conci-

lie over de oecumene *Unitatis redintegratio*, 4) ging hij de ontmoeting aan met andere christenen als broeders en zusters in Jezus Christus. Door zorgvuldig te luisteren en geduldige dialoog probeerde hij oude muren van wantrouwen of wedijver te slechten en nieuwe relaties te voeden van wederzijdse waardering en groeiende gemeenschap tussen christenen van alle tradities.

Naast zijn verantwoordelijkheid voor de bevordering van de christelijke eenheid, was kardinaal Willebrands verantwoordelijk voor de ontwikkeling op wereldwijd niveau van godsdienstige relaties met de Joodse gemeenschap. Hij werd de eerste president van de nieuw opgerichte Commissie voor Religieuze Betrekkingen met de Joden. In deze hoedanigheid legde hij zich toe op de bevordering van een nieuwe benadering van het jodendom, gebaseerd op de diepe relatie tussen christenen en joden als lidmaten van het Volk van God. Hij maakte in verschillende landen vele joodse vrienden.

Na zijn pensionering keerde kardinaal Willebrands uiteindelijk terug naar Nederland, waar hij een nieuw thuis vond bij de Franciscanessen van Denekamp. Wij zijn dankbaar voor de liefdevolle zorg waarmee zij de kardinaal hebben omringd, met name in de laatste jaren van zijn leven toen zijn gezondheid zwakker werd. Onze dankbaarheid en meelevens in gebed gaan ook uit naar de leden van zijn familie, de voormalige medewerkers en de vele vrienden van kardinaal Willebrands en naar allen die hem in de jaren nabij zijn gebleven en nu rouwen om zijn heengaan.

Dierbare broeders en zusters, God komt dank toe voor de veelomvattende en in-

drukwekkende prestaties en verdiensten van kardinaal Willebrands. Toch zijn er in de ogen van God en de ogen van het geloof belangrijker zaken dan deze verdiensten. De herder van het Evangelie wordt goed genoemd omdat hij zijn leven geeft voor zijn schapen (vgl. Joh 10,11).

In antwoord op de roepstem van de Heer heeft kardinaal Willebrands een getuigenis gegeven van het Evangelie van Jezus Christus door de Kerk van Christus op een voorbeeldige wijze te dienen. Zijn spiritualiteit bestond niet uit grote woorden, maar vond voeding in het dagelijkse gebed en nederige devotie, met name voor Maria, de Moeder Gods. Eenieder die hem ontmoette was getroffen door zijn grote vertrouwdheid met de heilige Schrift en zijn gehechtheid aan het liturgische leven van de Kerk. Zelfs onder moeilijke omstandigheden voorkwam zijn vertrouwen in de Heer en de leiding van de heilige Geest dat hij angstig of wantrouwend werd. Vriendschap en trouw waren kenmerken die iedereen in hem herkende. Als priester en bisschop beleefde hij Gods Zelfgevend Liefde in zijn zorg voor Gods mensen.

Onze laatste woorden vandaag zijn een dankbaar gebed tot God, omdat Hij in kardinaal Willebrands zo'n uitzonderlijke herder in de Kerk van Christus heeft gegeven. Met onze ogen gericht op Jezus Christus, wiens overwinning op de dood onze verlossing betekent, maken wij ons deelgenoot van de stille verwachting van de Psalmist: "De Heer is mijn herder, niets kom ik tekort; Hij laat mij weiden op groene velden. Hij brengt mij aan water, waar ik kan rusten, Hij geeft mij weer frisse moed ... Het huis van de Heer zal mijn woning zijn, voor alle komende tijden" (Ps 23,1-2 en 6). Moge Johannes kardinaal Willebrands, door de reddende dood en verrijzenis van Jezus Christus, eeuwig geluk en de volheid van het leven in het huis van de Heer vinden.

Amen.

Walter Kardinaal Kasper

Prefect van de Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen

Gegeven op 8 augustus 2006 in de Kathedrale Kerk van Sint Catharina te Utrecht